

sebességű adatátviteli technikáját a műholdak, illetve az üvegszál optikai kábelek jelentik. A műholdas technika területén változatlanul legfontosabb szolgáltatónak tekintett Intelsat legújabb fejlesztése, a távoli övezeteket összekötő, és ezáltal a helyi hálózatokat kitágító VSAT az Internet robbanásszerű terjedését fogja magával hozni. A technikai megfontolásokon túl olyan politikai jellegű kérdések rendezésével is foglalkozni kell, mint a titkosság, a cenzúra, más államok tevékenységének figyelemmel kísérése, valamint meghatározott típusú adatok cseréje az országok között. A kábeltechnika terén nemzetközi összeköttetésekhez minőségi szempontok alapján elsősorban az üvegszál optika jöhet számításba. Európa és az Egyesült Államok között ilyen típusú kábelek vannak, melyek közül a két legfrissebben (1996 augusztusában) üzembe helyezett (TAT12 és TAT13) gigabájtos áteresztőképességgel rendelkezik.

A fenti erőfeszítések ellenére a legtöbb fejlődő és néhány fejlett országban a helyi infrastruktúra hiányában nem képesek kihasználni az interkontinentális adatátviteli technológia lehetőségeit, ezért az egyesült államokbeli és más országokbeli kommunikációs infrastruktúra (hálózatok, szoftverek, hardver) közötti különbség sok frusztrációt

okoz mind az üzleti életben, mind pedig a kutatási szférában. Az országos infrastruktúra kialakítása a politikai vezetéstől és a gazdaság helyzetétől függ. A nagy sebességű adatátvitelt biztosító infrastruktúra például Kínában, a volt Szovjetunióban, Afrika és Latin-Amerika nagyobb részében gyakorlatilag teljesen hiányzik, s Kelet-Európa országaiban is nagy lemaradás tapasztalható. Jóllehet ezekben az országokban az eltelt hat év a kommunikációs infrastruktúra jelentős fejlődését hozta magával, a fejlett országok szintjének eléréséhez még komoly beruházások szükségesek. A beruházásokat viszont a piacgazdaságra való sikeres áttéréssel és az üzleti élet biztonságának szavatolása árán lehet elnyerni. A helyi hálózatok ügye Japánban és néhány nyugat-európai országban is problematikus, ennek oka azonban nem a kommunikációs infrastruktúra hiányában, hanem elsősorban a területi és nemzetközi kommunikációt ellenőrző PTT-k állami tulajdonban létében keresendő.

/BERRY, J. W.: Digital libraries: new initiatives with worldwide implications. = IFLA Journal, 22. köt. 1. sz. 1996. p. 9–17./

(Lengyel Monika)

Vissza a jövőbe

Az elektronikus könyvtár esete

Több szakértővel folytattak beszélgetést az elektronikus könyvtárról.

Jonathan Eaton a London Business Schooltól hangsúlyozza, hogy egyaránt fontos az *elektronikus* és a *könyvtár* szó is. Az elektronika oldalán az anyagok jobb strukturálására, gyorsabb keresésre, számlázási és szerzői jogi mechanizmusokra van szükség. Olcsóbbá kell tenni a CD-k gyártását. Szükség van a katalogizálási technikák és publikációs formák szabványosítására, kiértélt változataik megteremtésére. A kereső klienseknek együtt kell működniük egymással, így a szabványos html formáknak tudniuk kell Z39.50 alapú kereséseket végezni, annak érdekében, hogy a felhasználó egyaránt tudjon keresni könyvtári katalógusokban és általános Web-forrásokban.

A könyvtárak oldaláról fontos az aktívabb fellépés – mondja Sheila Pantry, független tanácsadó. Az információs szakembereknek kitűnő alkalmuk nyílik arra, hogy új utakat nyissanak szakterületük számára. Az információtechnológiával foglalkozó szakemberek (informatikusok) valaha vezető szerepet töltek be, de ezt elvesztették, mert nem kommunikáltak egymással. Termékeket kínáltak, hátha van rájuk igény, ahelyett, hogy az igények alapján hozták volna őket létre.

Karen Donegani, a Cambridge Market Intelligence Online information and the electronic library című jelentésének szerzője, a Instant Libray igazgatója szerint nem elég a technológia, ha nem tudjuk mi az információ, és milyen információra van szükség. Az információtechnológia (IT) és az információs szakemberek egymás kiegészítői. Ma már nem engedhető meg, hogy ne kommunikáljon egymással egy-egy intézmény számítógépes és információs részlege.

Neil Infield, a Hermes Pensions Management munkatársa is megerősíti az ilyen együttműködés szükségességét és jelenlegi ritka voltát.

Dee Marrable a Leatherhead Information Technology cégtől úgy látja, hogy a számítógépek egyre jobban megismerik a könyvtárosok kezében lévő adatbázis-kezelő eszközöket, és egyre jobban értik a szöveges információkezeléssel kapcsolatos problémákat. Sokat tanulhatnak a könyvtárosoktól, és a jövőben ezek az ismeretek sokkal tágabb kontextusban lesznek majd hasznosíthatók. Karen Donegani egyetért ezzel, mondván, hogy a könyvtárosok nem várhatnak ölbe tett kézzel, míg a számítógépesek megtanulják, amit kell. Meg kell fogalmazniuk igényeiket, és fel kell hívni

uk számítógépes kollégáik figyelmét az információhoz való hozzáférés üzleti fontosságára. Ezzel a könyvtáros szakma pozícióját is erősíthetik.

Az elektronikus könyvtár inkább lehetőség, mintsem fenyegetés, ha a könyvtárosok továbbra is jól alkalmazkodnak a változásokhoz. A felhasználókkal való viszony kulcskérdés az elektronikus könyvtár sikere szempontjából. Ehhez a könyvtárosnak a felhasználóképzés fontos szereplőjévé kell válnia.

Sheila Pantry szerint a képzés terén nem sok változás történt. Egy sor felhasználó, főleg a 30 és 50 év közöttiek nem szívesen és nem eléggé hatékonyan használják az elektronikus könyvtárat. Dee Marrable hozzáteszi, hogy könyvtárosok segítségével sokan nem boldogulnak az online keresésekkel, és az Internet is kevés hasznot hoz nekik. Ha az online adatbázisok teljesen átke-
rülnek az Internetre, több lesz a végfelhasználói keresés, de a könyvtárosok segítségére mindig szükség lesz.

Karen Donegani szerint a könyvtárosnak szerepe megfelelő betöltéséhez ismernie kell fenntartójának célkitűzéseit és a jövőre vonatkozó elképzeléseit, mert főleg „házon belül” kell „jól eladnia magát”.

A végfelhasználói online keresések továbbra is (sőt növekvő mértékben) feltételezik az információ szakemberek oktatói közreműködését, és mindig lesznek olyanok, akik inkább közvetítőre bízzák a keresést. Jonathan Eaton szerint a végfelhasználói keresés lehetővé teszi, hogy a jól képzett közvetítők érdekesebb és értékeesebb munkákra koncentrálhassanak. Egy sor hálózati keresőeszköz nevetségesen pontatlan, ami aggasztó. Az áttörést az hozhatja meg, amikor a régi online szolgáltatókhoz is meglesznek a teljes keresési fegyvertárat felvonultató Web-interfészek.

Neil Infield véleménye az, hogy a felhasználók továbbra is a papírt részesítik előnyben a számítógép képernyőjével szemben. Hiába van a cégnél e-mail rendszerük, a sajtókivágatokat továbbra is másológéppel sokszorosítják, és kézzel továbbítják. Háromszáz folyóiratot köröztetnek, és nincs jele elektronikus megfelelőik megjelenésének.

Jonathan Eaton úgy gondolja, hogy az online hostoknak gyorsan kellene reagálniuk az új fejleményekre, különben nagymértékű átrendeződés

jöhet létre a tartalmat szolgáltató intézmények javára. Olyan cégek, mint a UMI vagy az ISI már készítik Web-interfészeiket, és közvetlen hozzáférést biztosítanak adataikhoz.

Bármit szolgáltatassanak is a szállítók, a könyvtár nem fog eltűnni – mondja Karen Donegani. Azért sem, mert a könyvtár munkatársai azok, akikhez kérdésekkel fordulhatnak.

Liam Chambers, a SilverPlatter munkatársa úgy véli, hogy a tisztán versenyalapú szemlélettől az együttműködés felé kell haladni. A SilverPlatter több könyvtárgépesítési céggel és másokkal működik együtt. Ha az OPAC-ok Z39.50-es szabvány alapján történő webes keresése szélesebb körben elterjed majd, szerves kapcsolat jön létre a bibliográfiai adatok és a dokumentumszállítás között. Jonathan Eaton hozzáteszi, hogy arra is ügyelni kell, hogy a rendszerek illeszthetők legyenek a házi fejlesztésű, például Lotus Notes szoftvert használó rendszerekhez.

Dee Marrable szerint a visszakeresés problémái is meghatározóak. A természetes nyelvi és a katalógusszemléletű visszakeresés egyaránt rejteget gondokat a komplex információk és az igen specifikus témák keresésében.

Nick O'Brien a Soutrontól a szavak jelentését és egymásutánosságát figyelembe vevő természetes nyelvi keresésben látja a jövő útját.

Sok szakkönyvtárban elhanyagolták a visszakeresést, és az is ritkaság, hogy a könyvtár szolgáltasson az intézmény hálózatának központjából – hangoztatja Dee Marrable. A szállítók itt-ott már elkészítik a Web-interfészek és CD-ROM-hozzáférések kialakításával, mert azt már házon belül megoldották.

Mary Rowbottom (Dynix) szerint még nagy utat kell megtenni. Az elektronikus források kiegészítik az eddig használtakat, de sok fontos és gyorsan avuló információhoz csak elektronikus úton lehet hozzáférni. Ezért várható, hogy az online szolgáltatások összeolvadnak az Internettel és a CD-ROM-ok a papírnál hatékonyabb háttértárolást fogják jelenteni.

/SYLGE, C.: Back to the future. The case of the electronic library. = Managing Information, 3. köt. 7-8. sz. 1996. p. 25-30./

(Koltay Tibor)